

cronică

interpretării

retoricești

Valeria Seciu

în

„Arta iubirii“

SUB SEMNUL MAGNETISMULUI

Teatrul Mic. Un spectacol de Cătălina Buzoianu (27 iunie 1989)

Exista mai demult (poate mai există încă, dar sigur a căzut în desuetudine) un joc de copii care se cheama **caleidoscop**. Un tub de carton cu sticlute colorate la un capăt (și o privire fascinată, la celălalt) pe care îl mișcal la întâmplare, fără vreo regulă anume, învățată dinainte, și imaginile se schimbau la nesfârșit. Poate nu la nesfârșit, dar așa îți se părea urmărind neostenita, mereu seducătoarea compunere și recompunere de forme, de culori.

Surprinzător, spectacolul Valeriei Seciu, **Arta iubirii**, ne-a amintit de acel joc al copilăriei pe care-l credeam uitat. Aceeași aparență de simplitate ce ascunde desăvârșita pricopere (și cind priceperea e desăvârșită ea se numește, neîndolelnic, har) de a făuri din câteva elemente imagini noi, lumi fabuloase ori de o concretețe deplină ce se destramă, totuși, fulgerător (ca printr-o ușoară răsucire a tubului de carton) pentru a se plâsmui alte lumi, la fel de concrete, de viguroase și la fel de trecătoare, apoi altele, mereu altele. Ambianța marilor aeroporturi internaționale, o plajă pustie, cosmosul, o încăpere oarecare, totul se încheagă pe scenă cu o neașteptată

forță de evocare din citeva lumini, citeva acorduri muzicale, un gest, o privire.

De fapt, totul se plasează sub semnul unui puternic magnetism artistic, al unei comunicări vibrante, am spune copleșitoare, între vers, actriță, sală. Prin cuvint, dincolo de cuvint, uneori și în pofida cuvintului, dar tot în slujba lui. Ca în caleidoscopul copilăriei, culorile și formele se zămislesc, pier, renasc, niciodată aceleași, dar niciodată în dezacord. Și tot ca la „tubul de minuni“ al copilăriei, nu e nevoie să știi dinainte nici o regulă. N-ar folosi la nimic, pentru că nu tu, spectator, conduci jocul. De altfel, constaiți cu surprindere că nu recunoști nici o poezie, chiar din cele știute pe dinafară, în schimb le recunoști pe acelea pe care nu le cunoșteai și că toate, într-un anume sens, aparțin aceluiași poet. Sigur că Ovidiu nu sună ca Lundkvist și că Eminescu are o altă tăietură a versului, a gândului a trăirii decît Ezra Pound ori Petre Stoica, și totuși ceea ce rostește pe scenă Valeria Seciu, tot ce rostește și animă, îi seamănă, i se potrivește tulburător. Nu e vorba de uniformizare sau de întărcuire a poeziei în tipare interpretative ci mai curînd de

fastuosa disponibilitate a actriței — a se descoperi în Poezie, descoperindu-ne-o, dându-ne și nouă revelația Marii Intiniri.

„Arta iubirii“ este tema versurilor reunite în recital dar este, totodată, și criteriul selectării lor, și modalitatea de abordare, de expresie artistică. „Iubire“, pentru că alcătuirea materialului literar a fost guvernată, fără îndoială, nu numai de o apreciere de ordin estetic (deși, trebuie neapărat spus, „sticlulele colorate“ nu sînt cioburi puse în valoare doar prin măiestria compoziției, ci cristal din cel mai fin) dar și de o apreciere de ordin afectiv, subiectiv în cel mai bun — și mai creator — sens al cuvintului. Iubire, deci, dar și „artă“, chiar artă savantă dacă-l credem pe Ovidiu (și sintem îndemnați să-l credem, mai ales cînd purtător de cuvînt îi este Valeria Seciu); pentru ca iubirea să dureze, să nu ostenească, să fie împărtășită. Iubirea de poezie, în acest caz, care îndreptățește orice stratagemă, orice „filtre“ ori tallsmamuri.

Și arta actriței este cu atît mai infailibilă cu cît dă senzația improvizației, a lipsei de premeditare, chiar a unei ușoare stîngăcii. Privește obiectele din jur cu un strop de timiditate dar nu e vorba decît despre o nevinovată (nu neprimejdioasă!) cochetărie, pentru că obiectele i se supun, învie sub atingere, scapă de osînda banalității. Scîndurile își redescoperă brusc puterea și cheful de-a da muguri, hainele vechi foșnesc ca lanul de în tinăr, încît gîndul te duce fără să vrei la versurile lui Prévert: „geamurile redevin nisip / cerneala redevine apă / și creta stîncă lingă mare / puplurele în arbori se prefac / penițele în păsări călătoare“. Asta înseamnă, e lucru sigur, că pe lingă obiectele atinse ori privite de actriță trece — pentru o frîntură de timp, pentru o frîntură de gînd — și Pasărea-liră!

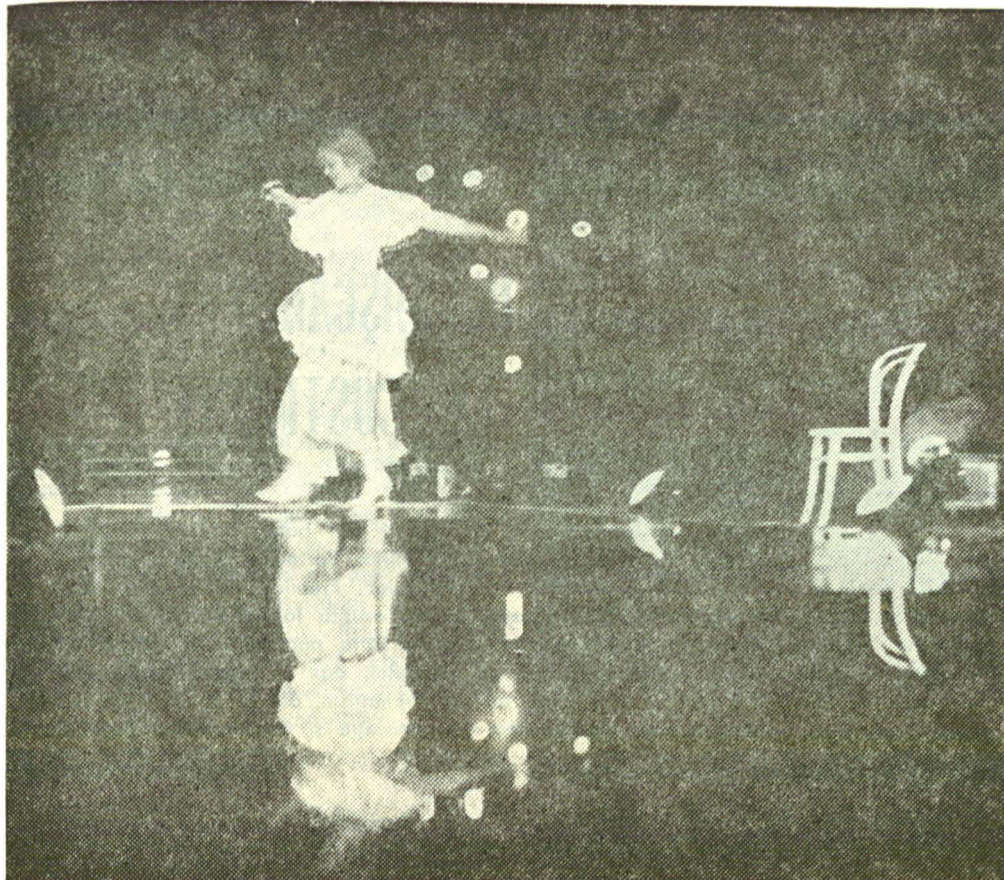
De sub osînda banalității scapă nu numai obiectele ci și gesturile. Ce poate fi feminin în cărarea unor valize? Ce poate fi grațios în încheiatul și deschiatul unor ghete? Și totuși, descoperi cu uimire cîtă grație și feminitate închid în ele acțiunile cele mai terne cu putință. Ca într-un joc, parcă în trecere, fără să stăruie, actrița descoperă

„fața necunoscută“ — a Jucurilor, a oamenilor, a întâmplărilor. Poezia gestului cotidian, simplitatea marilor sentimente, firescul senzaționalului. Ca într-un joc, parcă în trecere, fără să stăruie...

Această lipsă de ostentație, senzația că totul curge de la sine, fără efort, că versurile se nasc spontan, în fiecare seară, dintr-un anume impuls emoțional, dintr-o dispoziție de moment, conferă spectacolului o calitate rară, inegalabilă: sentimentul irepetabilului, al șansei de a surprinde, fără vreun merit din parte-ți, printr-un simplu capriciu al întâmplării, „clipa ce trece“.

Pe deplin stăpîină pe arta sa, pe „uneltele“ profesiei, Valeria Seciu nici nu are, de fapt, nevoie să intre în acord cu obiectele, cu accesoriile și artificiile scenice. Îmbătrînește sau întinerește de la un moment la altul, prin expresie facială și corporală, mai bine, mai convingător decît reușește machiajul; poate face extrem de dinamică imobilitatea și un vacuum insuportabil din tăceri; mișcările îi sînt greoaie în voaluri și diafane în bocanci, dacă așa dorește; transformă o scenă ticșită de decoruri într-un spațiu aerisit și două draperii în mobilă somptuoasă. Îndreptățită, atunci cînd se încrede în forța sa, actrița riscă să greșească doar cînd se subestimează, cînd unei priviri ori unui gest le preferă o acțiune (nu totdeauna motivată, necesară scenic). Reproșurile (neînsemnate) ce s-ar putea formula în legătură cu recitalul nu vizează, de altfel, lipsuri ci... plusuri.

Între actriță și sală comunicarea se stabilește imediat, simplu, organic, dar într-o manieră aparte, fără a deveni dialog, fără a da spectatorului senzația că poate „intra în poveste“ oricînd, că participă la desfășurarea acțiunii. Scena nu se contopește cu sala nici în clipele de mare intimitate (și ele intervin adesea), nici în momentele de afectuoasă complicitate, nici atunci cînd tonul, gestul sînt atît de firești încît devin aproape derutante, riscînd confuzia între personaj și actriță. De altfel, ar fi și greu să intri în poveste, pentru că rămîi mereu cu un sfert de pas în urmă: te-ai racordat la tensiunea momentului dramatic dar intervine pe nesimțite intonația șăgalnică a glumei, și-al descre-

țit Ironiea pentru un badinaj ușor, spusos dar se insinuează — greu de definit și perfect sesizabil în același timp — un fior de neliniște, tonul pasionat se răsucesce într-o spirală fină de ironie sau autoironie, de tot ce e clar se anină o scamă de ambiguitate. Mai ales, în primul rînd, această scamă de ambiguitate. Tînăra spectatoare invitată pe scenă face parte din distribuție? Parcă nu. Și totuși o recunoști — parcă! — mai tîrziu, în rolul unui alter ego al eroinei. Sau e, totuși, o spectatoare? De fapt, totul devine simplu după ce descifrezi regula jocului „e așa cum vi se pare“, știm de la Pirandello.

Jocul continuă, mereu altul, mereu același. Cum cere arta iubirii (și arta teatrului) sîntem chemați, sîntem respinși, ademeniți, refuzați. Uneori ne simțim extrem de aproape, acceptați dincolo de linia rampei — rapelul materializat scenic cu expresivă ingeniozitate la rolurile cele mai importante ale Valeriei Seciu din ultimii ani, este exemplul cel mai grăitor. Dar — din nou, dar! — pentru

a recepta mesajul, pentru a savura momentul, trebuie să cunoști spectacolele „citate“. Și totuși există un înțeles și pentru cei neavizați: trecerea de la un costum la celălalt — cu blindete, cu înduioșare, nerăbdător, revendicativ, încrîncenat — evocă actul de creație al actorului, bucuria și chinul neconținutei sale metamorfoze. Înțelesul e limpede și într-un caz și în celălalt, scama de ambiguitate există și într-un caz și în celălalt.

Pentru că scena rămîne permanent un spațiu al miracolului, al tainei, virtualul dialog rămîne monolog, o tulburătoare confesiune căreia spectatorul îi este martor emoționat atît de mîndru de această favoare încît nu îndrăznește să intervină, să tulbure, să rupă cercul magic. El știe din alte povești că drumetul care a surprins jocul lelelor trebuie să rămînă ascuns. Și apoi, nu avem decît a spune, împreună cu actrița: „Amăgi-toare de e, zina ne e de folos“...

Cristina DUMITRESCU